

Οδύσσεια του Ομήρου, α' γυμνασίου - 4η ενότητα : α174-360: Η συνομιλία Αθηνάς - Μέντη και Τηλέμαχου

ΣΧΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ - ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Θεματικά κέντρα :

α. Οι διαφορετικές θέσεις του Τηλέμαχου και της Αθηνάς - Μέντη αναφορικά με την τύχη του Οδυσσέα

β. Η κατάσταση στο παλάτι - τα προβλήματα του Τηλέμαχου

γ. Η προσπάθεια της θεάς προς ενθάρρυνση και ανάληψη πρωτοβουλιών εκ μέρους του γιου του Οδυσσέα

Χρόνος και τόπος : 1η ημέρα της Οδύσσειας . Στο παλάτι του Οδυσσέα οι μνηστήρες ετοιμάζονται να ολοκληρώσουν το συμπόσιο με μουσική και χορό, ενώ ο Τηλέμαχος με την Αθηνά, καθισμένοι παράμερα, αρχίζουν τη συζήτηση.

1^ο ζευγάρι λόγων , στίχοι 174-235 (προσοχή πάντα στα σχόλια του βιβλίου σας)

1.α. Ποια κατάσταση παρουσιάζει ο Τηλέμαχος στους στίχους 177 - 183 ; **β.** Αισιοδοξεί ή διακατέχεται από απαισιοδοξία σχετικά με την τύχη του πατέρα του και πώς φαίνεται αυτό στους στίχους 184 - 187 ;

2. Σύμφωνα με το τυπικό της φιλοξενίας, περιμένουμε από τον Τηλέμαχο , αμέσως μετά το γεύμα, να ζητήσει πληροφορίες για την ταυτότητα και τον σκοπό της επίσκεψης του ξένου, ωστόσο δεν το κάνει τη στιγμή εκείνη, αλλά λίγο μετά. Γιατί, ποιος λόγος τον ωθεί σε αυτή την παρατυπία ;

3. Ποιες πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητά του δίνει ο ξένος και ποια από αυτές βοηθά στην εδραίωση ενός κλίματος οικειότητας κι εμπιστοσύνης ;

4. Ο Μέντης ανήκει στην τάξη των αρίστων -ευγενών που ασχολούνται με τον πόλεμο και την απόκτηση λαφύρων. Ποια ιδιότητά του δεν συμφωνεί με αυτή την εικόνα;

.....
.....

5. Αφού μελετήσετε τους στίχους 201-204, και, αφού λάβετε υπόψη σας ότι η υπόθεση της Οδύσσειας διαδραματίζεται **στη μυκηναϊκή εποχή**, να βρείτε και να σημειώσετε έναν αναχρονισμό, δηλ. ένα στοιχείο που ανήκει **στη γεωμετρική εποχή** του ποιητή :

.....
.....
.....

6.α. Τι πιστεύει η Αθηνά - Μέντης σχετικά με την επιστροφή του Οδυσσέα; → στ. 217 - 229.

β. Ποιο γνώρισμα του Οδυσσέα προβάλλει και πώς αυτό συνδέεται με τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της Οδύσσειας ; (ανθρωποκεντρικός: ο πολιτισμός ή το έργο

Οδύσσεια του Ομήρου, α' γυμνασίου - 4η ενότητα : α174-360: Η συνομιλία Αθηνάς - Μέντη και Τηλέμαχου

που έχει κέντρο του τον άνθρωπο , προβάλλει τις σωματικές και πνευματικές ικανότητές του κι επιδοκιμάζει την ανθρώπινη ζωή)

7. Η τεχνική της δραματικής ειρωνείας : είναι η **αντίθεση** ανάμεσα σε **μια κατάσταση που φαίνεται πραγματική** αλλά **δεν είναι** και **στην πραγματική κατάσταση που αγνοεί ο ήρωας, τη γνωρίζει** ωστόσο **ο ακροατής**, ο αναγνώστης ή ο θεατής. Για παράδειγμα, στον στίχο 179-180 ο Τηλέμαχος πιστεύει ότι ο πατέρας του έχει πεθάνει κάπου στη θάλασσα, με τα οστά του είτε να σαπίζουν σε κάποια ακτή, είτε να παρασύρονται από το κύμα. Ο ακροατής, ωστόσο, γνωρίζει ότι ο Οδυσσεύς είναι ζωντανός και βρίσκεται στο νησί της Καλυψώς .

Με την τεχνική αυτή -που ονομάζεται **δραματική**, γιατί έχει **σχέση με την εξέλιξη της δράσης** -ο ποιητής **«συνεργάζεται» με τον ακροατή** , καθώς τον εμπλέκει στη δράση, αποκαλύπτοντάς του πράγματα που τα έχει αποκρύψει από τους ήρωές του . Συγχρόνως, προκαλεί **το ενδιαφέρον και την αγωνία** των ακροατών για την εξέλιξη της πλοκής.

• Να βρείτε και να γράψετε μέσα από το κείμενο, στίχοι 174-235 ,άλλη μία περίπτωση δραματικής ειρωνείας :

→ στους στίχους

.....
.....

2° ζευγάρι λόγων , στίχοι 236 - 255

8.Στους στίχους 241-244 ο Τηλέμαχος διατυπώνει μια ευχή : μακάρι να ήταν γιος ενός άλλου, καλότυχου πατέρα, που γέρασε ζώντας ευτυχισμένος μέσα στα αγαθά του. Στην αντίληψη αυτή τον οδηγεί η ψυχική κούραση που νιώθει , καθώς, από τη μια είναι γιος ενός ένδοξου πατέρα που ωστόσο ποτέ δεν γνώρισε, ενώ από την άλλη είναι θύμα ενός μακροχρόνιου πολέμου του οποίου βιώνει τις συνέπειες: Ποιες είναι αυτές οι συνέπειες ; (Διαβάστε και το σχόλιο 13 σελ. 33 του βιβλίου σας) Συμπληρώστε :

Ο πατέρας του, η μητέρα του

....., η περιουσία του.....

....., ο ίδιος

9. α. Με ποιο επιχείρημα η Αθηνά προσπάθησε να διώξει την απαισιοδοξία του Τηλέμαχου για την τύχη του γένους του ; **β.** Με ποιες ερωτήσεις στη συνέχεια επιχείρησε να τον ελέγξει και να τον βάλει μπροστά στις ευθύνες και τις υποχρεώσεις του ;

10. Αφηγηματική τεχνική : Συμπληρώστε τα κενά : Ενώ στην 3η ενότητα κυριάρχησε η

..... αφήγηση, στην ενότητα αυτή παρατηρούμε ότι επιστρέφει ηαφήγηση,

Οδύσσεια του Ομήρου, α' γυμνασίου - 4η ενότητα : α174-360: Η συνομιλία Αθηνάς - Μέντη και Τηλέμαχου

στην οποία οι ήρωες παρουσιάζονται **με αμεσότητα, ως ζωντανοί χαρακτήρες** . Η **εναλλαγή αυτή** μέσα στο έπος προσφέρει αφηγηματική ποικιλία στον λόγο του ραψωδού και επιβάλλεται από την προφορική μετάδοση αυτού του είδους της ποίησης .**Ο αφηγητής**, αλλάζοντας την έκφραση και τη χροιά της φωνής , χρησιμοποιώντας ταυτόχρονα τις κατάλληλες χειρονομίες **υποδύεται ρόλους** , αποφεύγοντας έτσι τη μονοτονία.

11. Τυπικά στοιχεία : σίχοι, φράσεις, συνδυασμοί επιθέτων και ουσιαστικών, σκηνές ολόκληρες ή θέματα /μοτίβα που επαναλαμβάνονται αυτούσια, ή ελαφρά παραλλαγμένα → θεϊκός Οδυσσέας, αργοφονιάς Ερμής, «Πατέρα μας Κρονίδη, των δυνατών ο παντοδύναμος » , η σκηνή της υποδοχής και φιλοξενίας της Αθηνάς -Μέντη από τον Τηλέμαχο κ.α. (διαβάστε και το σχόλιο του βιβλίου σας, σελ. 37).**Τα τυπικά στοιχεία** αποτελούσαν μέρος της **τεχνικής** των αοιδών /ραψωδών και διευκόλυναν την απομνημόνευση .

• Να βρείτε τυπικά στοιχεία των στίχων 174 - 255 και να τα καταγράψετε στο τετράδιό σας .

12. Να βρείτε και να γράψετε στο τετράδιο της Οδύσσειας στοιχεία προοικονομίας των στίχων 174 - 255

13 Στοιχεία πολιτισμού της εποχής στους στίχους 174-255 → Να τα υπογραμμίσετε επάνω στο βιβλίο σας και στη συνέχεια να τα καταγράψετε στο τετράδιο σας χωρισμένα σε 3 κατηγορίες : **α. Θεσμοί** (π.χ. η φιλοξενία) **β. αξίες - ιδανικά ζωής** και **γ. έθιμα**

3ο ζευγάρι λόγων, σίχοι 256 - 339

1. Οι ερωτήσεις της Αθηνάς -Μέντη οδηγούν τον Τηλέμαχο σε ένα απελπισμένο ξέσπασμα που μπορούμε να το χωρίσουμε σε 2 μέρη :

α. Η έλλειψη του πατέρα (που ποτέ δεν γνώρισε) → σίχοι :

β. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει εξαιτίας αυτής της έλλειψης → σίχοι :

2. Σε ποιο λόγο οφείλεται, σύμφωνα με τον Τηλέμαχο, η εξαφάνιση του πατέρα του ;

.....

3.α. Ποιο είδος θανάτου θα προτιμούσε ο γιος του Οδυσσέα για τον πατέρα του στους σίχους 263-266 και γιατί; **β.** Να συσχετίσετε τους σίχους αυτούς με το κλέφτικο δημοτικό τραγούδι της σελ.38 του βιβλίου σας (παράλληλο κείμενο 2 : Ο θάνατος στον πόλεμο) και να αναφέρετε τα κοινά τους σημεία

4. Με ποια αντίληψη - ιδανικό ζωής που διατύπωσε προηγουμένως έρχεται σε αντίφαση η άποψη που διατυπώνει τώρα ;

5. Συμπληρώστε τα κενά που αντιστοιχούν στα προβλήματα του Τηλέμαχου :

στ.272-275 →.....

.....

Οδύσσεια του Ομήρου, α' γυμνασίου - 4η ενότητα : α174-360: Η συνομιλία Αθηνάς - Μέντη και Τηλέμαχου

στ.276-277→

.....

στ.277-278→.....

στ.278-279→.....

6.Ας θυμηθούμε εδώ τον στόχο της Αθηνάς , αυτό που θέλει να πετύχει συνομιλώντας με τον Τηλέμαχο : **επιδιώκει να τον ενδυναμώσει ψυχολογικά και να τον δραστηριοποιήσει, ώστε να αναλάβει πρωτοβουλίες, ξεφεύγοντας από την κατάσταση της αδράνειας .**

Πώς μεθοδεύει τον στόχο της ;

α. Πρώτα διαπιστώνει πόσο μεγάλη ανάγκη έχει ο Τηλέμαχος τον πατέρα του (στίχ:.....)

β. Στη συνέχεια παρουσιάζει μια ηρωική εικόνα του Οδυσσέα τιμωρού- εκδικητή (στίχοι 284-295).Περιγράψτε την :

.....

.....

.....

β. Τον γυρισμό, ωστόσο, του Οδυσσέα τον αφήνει στη διάθεση των θεών.(στίχοι:)

γ. Στρέφοντας, τέλος, την προσοχή και τον λόγο της στον Τηλέμαχο τον παρακινεί ν' αναλάβει δράση. Ποιες συμβουλές του δίνει ;

α. Να συγκαλέσει

και να απαιτήσει

β. Αν η μητέρα του επιθυμεί να παντρευτεί,

.....

γ. Ο ίδιος να πάει στην και στη..... και ν' αναζητήσει

.....Αν μάθει ότι ζει,.....

.....Αν μάθει ότι πέθανε,

.....

δ. Τελειώνοντας όλα αυτά, πρέπει να βρει τρόπο.....

7. Στους στίχους 328-330 η Αθηνά παρακινεί τον Τηλέμαχο σε αυτοδικία, (διαβάστε το σχόλιο 23, σελ. 36 του βιβλίου σας)μια μορφή απόδοσης δικαιοσύνης που ίσχυε σε εποχές κατά τις οποίες δεν υπήρχε γραπτή νομοθεσία . Παρά το ότι σήμερα οι ανθρώπινες κοινωνίες έχουν εξελιχθεί, η αυτοδικία εξακολουθεί να επιβιώνει. α. Γνωρίζετε περιπτώσεις

Οδύσσεια του Ομήρου, α' γυμνασίου - 4η ενότητα : α174-360: Η συνομιλία Αθηνάς - Μέντη και Τηλέμαχου

αυτοδικίας που συνέβησαν κατά την εποχή που διανύουμε στην Κρήτη; **β.** Ποιες συνέπειες μπορεί να έχει η αυτοδικία για τη ζωή των ανθρώπινων κοινωνιών ;

8. Η Αθηνά -Μέντης ξεκίνησε και έκλεισε το σημαντικότερο τμήμα του λόγου της **με ένα παράδειγμα** κάθε φορά (**σχήμα κύκλου**) που αφορά συγκεκριμένα πρόσωπα - πρότυπα για τον Τηλέμαχο . Με δεδομένο ότι ο άνθρωπος της ομηρικής εποχής αντλεί διδάγματα ζωής από τα πρότυπα της παράδοσης, καθώς δεν υπάρχει γραπτό δίκαιο ούτε σύστημα ηθικών κανόνων

α.) να αναφέρετε ποια είναι τα πρόσωπα που προβάλλονται από την Αθηνά ως πρότυπα δράσης και

β.) ποιο είναι το κίνητρο για τον Τηλέμαχο , τι θα έχει κερδίσει ο ίδιος, αν επιλέξει, όπως τον προτρέπει η Αθηνά, να ακολουθήσει το παράδειγμά τους .

4^ο ζευγάρι λόγων , στίχοι 340 - 360

1. α. Πώς ολοκληρώνεται το τυπικό της φιλοξενίας ; Προσέξτε τα λόγια του Τηλέμαχου, αλλά και την απάντηση της Αθηνάς .**β.** Τηρήθηκαν όλοι οι κανόνες; (δείτε ξανά τις τυπικές ενέργειες στο σχέδιο μαθήματος της 3ης ενότητας : σελ.2, **8**)

2. Η Αθηνά εμφανίστηκε στον Τηλέμαχο με τη μορφή ενός θνητού ανθρώπου, του Μέντη (→ **ενανθρώπιση**) και αναχώρησε με τρόπο θαυμαστό : δεν μεταμορφώθηκε σε πουλί, αλλά χάθηκε με την ταχύτητα ενός πουλιού, αποκαλύπτοντας στον Τηλέμαχο τη θεϊκή της υπόσταση (→ **επιφάνεια**) .

3. Πού κατέληξε η συνομιλία Αθηνάς - Τηλέμαχου και ποια είναι η σημασία της :

→ Από την αντίθεση των απόψεων αρχικά σχετικά με την τύχη του Οδυσσέα , κατέληξε κάπου στη μέση , με σύγκλιση των θέσεων. Η Αθηνά έθεσε στον Τηλέμαχο το ερώτημα : ζει ή πέθανε ο Οδυσσέας; Έτσι ,ο γιος του ήρωα θα περάσει από τη βεβαιότητα για το θάνατο του πατέρα του στην αμφιβολία , ώστε να ενθαρρυνθεί, να αντλήσει αυτοπεποίθηση και να τον αναζητήσει. Ο Τηλέμαχος σταδιακά θα περάσει από την εφηβεία στην ενηλικίωση , προκειμένου να σταθεί αργότερα στο πλευρό του πατέρα του, άξιος βοηθός στις δύσκολες στιγμές.

→ Με τη δραστηριοποίηση του Τηλέμαχου θα προχωρήσει η **Τηλεμάχεια**, βασική ενότητα της Οδύσσειας με πρωταγωνιστή τον Τηλέμαχο, ενώ ο νόστος του Οδυσσέα θα ανασταλεί (ραψωδίες α-δ)

4. Να καταγράψετε στο τετράδιο σας τα στοιχεία πολιτισμού των στίχων 256-360, αφού συμβουλευτείτε και τα σχόλια του βιβλίου σας. Να τα χωρίσετε ξανά σε κατηγορίες : **α. θεσμοί β. αξίες - ιδανικά ζωής και γ. έθιμα**

Οδύσσεια του Ομήρου, α' γυμνασίου - 4η ενότητα : α174-360: Η συνομιλία Αθηνάς - Μέντη και Τηλέμαχου

5. Σε σχέση με τον απελπισμένο και αδύναμο να δράσει Τηλέμαχο που γνωρίσαμε στην αρχή της συνομιλίας του με την Αθηνά - Μέντη, ποια αλλαγή επέρχεται μετά την αναχώρηση της θεάς ; Να κάνετε αναφορές και στους στίχους στους οποίους φαίνεται αυτή η μεταβολή .

6. Να χαρακτηρίσετε τους επόμενους στίχους ή αποσπάσματα του κειμένου , επιλέγοντας έναν από τους όρους που ακολουθούν :

δραματική ειρωνεία, παρομοίωση, προοικονομία, τυπικό στοιχείο, χαρακτηριστικό επίθετο, περιγραφικό επίθετο, μεταφορά :

Της αποκρίθηκε ο Τηλέμαχος, φρόνιμος πάντα και με γνώση →.....

αφήνοντας σ' εμένα οδυρμούς κι οδύνες →.....

πικρός ο γάμος θα τους έβγαине →.....

αναίσχυντους μνηστήρες →.....

δασωμένη Ζάκυνθο →.....

Αλλά βουλήθηκαν αλλιώς κάποιοι θεοί, βάζοντας το κακό στον νου τους,
και τώρα εκείνον άφαντον τον έκαναν, παρά κανέναν άλλον

→.....

αύριο κιόλας, καλώντας σε συνέλευση τους τίμιους Αχαιούς,
σ' όλους μπροστά εξηγήσου, κι ας είναι μάρτυρές σου οι θεοί·
δώσε διαταγή για τους μνηστήρες, πως πρέπει
να ξεκουμπιστούν, να παν στα σπίτια τους

→.....

τον σεβάσμιο Νέστορα →.....

Αμέσως η θεά Αθηνά, τα μάτια λάμποντας, του απάντησε→.....

σαν το πουλί πετώντας, ξέφυγε από το άνοιγμα της στέγης →.....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

Ομηρικά έπη Οδύσσεια α' γυμνασίου - βιβλίο εκπαιδευτικού (Μ. Σαμαρά,
Κ. Τοπούζης, έκδ.2009)

Οδύσσεια του Ομήρου, α΄ γυμνασίου - 4η ενότητα : α174-360: Η συνομιλία Αθηνάς - Μέντη και Τηλέμαχου

- ✚ Ομηρικά έπη Οδύσσεια α΄ γυμνασίου - βιβλίο μαθητή (Μ. Σαμαρά, Κ. Τοπούζης , έκδ.2009)
- ✚ Ομηρικά έπη 1 Ομήρου Οδύσσεια α΄ γυμνασίου - βιβλίο μαθητή (Γ. Μ. Ιγνατιάδης, Λ. Κακουλίδης , Απ. Χαραλαμπίδης , έκδ. 2000)
- ✚ Ομηρικά έπη 1 Ομήρου Οδύσσεια α΄ γυμνασίου - βιβλίο εκπαιδευτικού (Γ. Μ. Ιγνατιάδης, Λ. Κακουλίδης , Απ. Χαραλαμπίδης , έκδ. 2000)
- ✚ Μ. Σαμαρά, Ομήρου Οδύσσεια, προγραμματισμός της διδασκαλίας της στην α΄ γυμνασίου , περιοδικό Νέα Παιδεία , τ. 6,7,8
- ✚ Όλγας Κομνηνού - Κακριδή , Σχέδιο και τεχνική της Οδύσσειας

